

Amellett, hogy a könyvben nagyon sok az információ, a szerző könnyed stílusának köszönhetően olyan érzésünk támadhat, mintha egy romantikus regénybe csöppenünk volna. A Balatonról már számtalan könyv jelent meg az ismeretterjesztőktől kezdve a tudományos, földrajzi, biológiai témájú szakkönyvekig, művészeti kiadványokig. Olyan azonban még nem, amely a tó szerepét mutatja be a magyar kultúrtörténetben. Azt, hogy milyen kiemelten fontos szerepet játszott a reformkortól kezdve a magyar közéletben, a politikában, a kultúrában, amelyek végső soron formálták, formálják a mindennapokat.

Ezért unikum ez a könyv, mert ha nem is vaskos darab, mégis szinte minden feltett és fel nem tett kérdésre választ keres és talál. Minden során érződik, hogy a szerző nagyon szereti a Balatont. Igaz van: az öreg tavat nagyon kell szeretni. De nemcsak szeretni, hanem meg is ismerni. A múltját is. Egészen biztos, hogy a könyv elolvasása után másképp fog kiülni az olvasó a tó partjára, és más gondolatokkal fog elindulni a badacsonyi mólótól Kisfaludy Sándor feleségének, Szegedy Rózának barokk préháza felé.

TULOK PÉTER

(Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2007, 136 oldal, 1900 Ft)

JEAN-PIERRE TORRELL:

Aquinói Szent Tamás élete és művei

Sem Aquinói Szent Tamás legfontosabb műveinek, sem azoknak a róla szóló, legalapvetőbb bevezető és értelmező tanulmányoknak nem létezik magyar fordítása, melyek a neotomizmus, majd pedig a neotomisták egyoldalúsága elleni lázadás szellemében születtek meg a 20. század második felében. Chenu atyától, a neves Tamás-kutatótól megjelent ugyan a Szent István Társulat kiadásában egy inkább népszerűsítő írás, azonban a több mint fél évszázaddal ezelőtt keletkezett legnagyobb hatású tanulmányának (*Bevezetés Aquinói Szent Tamás tanulmányozásába*) vagy Gilson Tamásról szóló könyveinek máig nincs magyar fordítása, ahogy Congar, Gauthier, Geiger, Grabmann, Van Steenberghen, Aersten vagy Imbach fontos írásainak sem: az elmúlt ötven-hatvan évből és a kortárs középkor-kutatásból a magyar könyvkiadás egész egyszerűen kimaradt.

Ennek fényében valóban szinte hihetetlen a kezünkben tartani az ezredforduló egyik legjelentősebb Tamás-monográfiájának magyar fordítását, mely Jean-Pierre Torrell több évtizedes kutatómunkájának összegzéseként látott napvilágot 1993-ban, majd javított kiadásban 2002-ben. Könyve nem olyan forradalmi

jelentőségű, mint Chenu vagy Gilson tanulmányai voltak a maguk korában, óriási tudásanyaga, hallatlan precizitása és közérthetősége révén azonban ma már ez a mű is megkerülhetetlen azok számára, akik megakarnak ismerkedni a 13. századi skolasztika világával és az Angyali Doktortal. A tanulmány megjelenítésével az Osiris Kiadó voltaképpen megoldott egy megoldhatatlan helyzetet: nem azoknak a könyveknek a kiadására vállalkozott, amelyeket ötven vagy húsz évvel ezelőtt kellett volna lefordítani, hanem egy olyan könyvet választott ki, amely a legújabb kutatási eredményeket is feldolgozva számot vet az elmúlt évtizedek angol, francia, olasz, spanyol és német nyelvű Tamás-kutatásával, amelyet,

hogy értékes bevezetést nyújt Tamás életébe, munkásságába. A könyv részletesen tárgyalja Tamás pályakezdő éveit, műveit a Szentencia-kommentártól az Arisztotelész-magyarzatokig és a nagyszerű *Summa contra Gentiles*-en át a himnuszokig, viszonyát kortársaihoz, bölcséletének forrásait, irányait, és gondolkodásának utóéletét is.

Az *Aquinói Szent Tamás élete és művei* egyáltalán nem ájtatos olvasmány, bár érződik rajta az Angyali Doktor szeretete és tisztelete; száraz, okoskodó tudományos írásnak sem mondható, mégis igen alapos

könyv, mely Tamás írásainak megértéséhez nemcsak a filozófus személyiségét akarja közelebről látni és láttatni, hanem bemutatja a kor legmeghatározóbb történelmi, filozófiai összefüggéseit is. Torrell Tamása nem egy élettelen szent, aki időtlen közegben mintegy felmondja hitvallását, hanem olyan ember, filozófus, aki az örök igazságot kutatta temérdek bizonytalanság, folytonos útkeresés közepette. A tanulmány írója kiváló érzékkel mutat rá, miképpen

használta fel ehhez Tamás a Bibliát, Arisztotelészt, Dionüszosz Areopagitészt, a *Liber de Causis*t és „gyakorlatilag a kor összes filozófusának és teológusának munkáját, fáradhatatlanul tanulmányozva és kommentálva őket”. Torrell megközelítésének egyik leg-

szembetűnőbb hibája talán az – amit persze egy domonkos szerzetesnek nem nagyon lehet a szemére vetni –, hogy megpróbál eltekinteni Tamás életművének javíthatatlanul „pogány” vonásaitól; gondolok itt például arra a Chenu által meggyőzően kimutatott neoplatonikus szerkezetre, mely a *Summa theologiae* alapját képezi, és amelyben – sajátos módon – Krisztus egészen másodlagos szerephez jut.

A francia kiadást kimerítő bibliográfia zárja, mely a hazai olvasót is nagyban segíthetné, ha volna itthon olyan könyvtár, amelyben fella-

pozhatná ezeket a könyveket. A magyar kiadásnak külön érdeme a tanulmány végén fellelhető műjegyzék, melyet Tamás magyarul olvasható írásaival egészítettek ki, érthetetlen azonban, hogy a *Summa theologiae* magyar nyelvű fordításai miért hiányoznak a felsorolásból.

CSEKE ÁKOS

(Fordította Kovács Zsolt, *Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 638 oldal, 4200 Ft*)

LÁNG BENEDEK:

Mágia a középkorban

Elég pusztán egy felszínes pillantást vetni a könyvesboltok kínálatára ahhoz, hogy tagadhatatlan tényként rögzítsük az ezoterikusnak vagy spirituálisnak nevezhető diskurzusok markáns jelenlétét korunk kulturális áramlatai között. Ha pedig némi ismerettel is rendelkezünk az ilyen témájú könyvek tartalmáról, akkor azt is tényként rögzíthetjük, hogy a tanult mágia olyan hagyományos megnyilvánulási formái, mint például a különböző jóslás-típusok, az asztrológia, a fizikai testtel nem rendelkező lények megidézése vagy a numerológia, állandóan visszatérő tárgyai az említett diskurzusoknak.

Függetlenül attól, hogy mit tartunk az ilyen és ehhez hasonló témákat feszegető, régebben okkultnak,

azaz rejtettnek minősülő gondolatformákról, egyvalamit el kell ismeri: a mágia iránti érkeklődés nem a konformizmusnak köszönheti a túlélését, hiszen a legmeghatározóbb társadalmi tekintéllyel bíró tudáselosztó intézmények (például egyházak, egyetemek) kontinensünkön úgy bő másfélezer éven keresztül vonakodtak közvetíteni bármit, ami nyíltan kapcsolatban állt a mágiával. E vonakodás, amely hol az elítélés-tiltás, hol az elhallgatás-tűrés, hol pedig a kellő ideológiai kontroll keretei között folyó, részleges tájékoztatás formáját öltötte magára, azt eredményezte, hogy a mágiával kapcsolatos eszmék és világképi elemek egyfajta nem ildomos, némelyek számára kifejezetten dühítő és megvetendő, sokak számára viszont valami sejtelmes és félve tisztelt tudástípussá váltak. Miközben a mágia iránti érkeklődés tehát egyáltalán nem szűnt meg sem a monoteista világvallások térhódításával, sem a felvilágosodással, sem a 19–20. századi tudományos-technikai forradalmakkal, a gyakorlati mágiát érintő ismeretek közlése egy olyan, mára már sokat szelídült társadalmi neurózis kényszerei közé került, amelynek a létrejöttéhez tetemesen hozzájárultak az elmúlt bő másfélezer év diszkurzív-hatalmi tendenciái.

A társadalmi neurózisokra – főképpen, ha azok már megszelídültek – természetesen létezik gyógyír; nevezetesen a legitimációs vitákat fél-